

Hilde Bloemheuvel (a) & Sara Wolvenne (b)

(a) Deltion College Zwolle

(b) ROC Nijmegen

Contact: hbloemheuvel@deltion.nl

s.wolvenne@roc-nijmegen.nl

Het vergroten van draagvlak voor taalontwikkelen lesgeven bij (praktijk)docenten en instructeurs in het middelbaar beroepsonderwijs

1. Aanleiding

Er is de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar de basisvaardigheden van studenten. De Inspectie van het Onderwijs schrijft in 'De Staat van het Onderwijs' (2021) dat de basisvaardigheden ('taal', 'rekenen', 'digitale geletterdheid' en 'burgerschap') teruglopen. Deze zijn belangrijk om deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Uit de laatste 'Staat van het Onderwijs' (Inspectie van het Onderwijs 2023) is gebleken dat de basisvaardigheden tot op heden niet substantieel zijn verbeterd. Om de taalvaardigheid van studenten te vergroten, ligt er een belangrijke opdracht voor álle docenten; niet alleen voor de docenten Nederlands. Om studenten taalvaardiger te maken, is het van belang om in iedere onderwijseenheid te werken aan taaldoelen: taalontwikkelen lesgeven. Veel praktijkdocenten en instructeurs deinzen terug voor het idee dat ze een rol kunnen spelen in het vergroten van de taalvaardigheid van studenten. Hoe krijg je toch het hele team aan boord?

2. Over taalontwikkelen lesgeven

Taalontwikkelen lesgeven is een onderdeel van taalbeleid. Van der Westen omschrijft het als volgt: “[t]aalontwikkelen lesgeven is een manier van lesgeven (of begeleiden, coachen) waarin de docent (of begeleider, coach) nadrukkelijk een rol heeft in het stimuleren en begeleiden van het proces van taalontwikkeling van de student(en)”. Dit is geen statisch concept, maar gaat vooral over het bewust bezig zijn met taal in álle lessen, ook buiten het vak Nederlands om. Dit is een belangrijk uitgangspunt van taalontwikkelen lesgeven: alle betrokken docenten zijn verantwoordelijk voor de taalontwikkeling van studenten (Daems & van der Westen 2008).

Uit de onderwijspraktijk blijkt echter dat de overdracht van kennis en de ontwikkeling van taalvaardigheid niet altijd even goed verlopen. Veel studenten lezen of begrijpen (vak)teksten niet goed, hebben moeite met schrijven en vinden het moeilijk om een adequaat gesprek te voeren (Bolle & van Meelis 2017). Studenten die tijdens alle lessen worden ondersteund bij het begrijpen of het produceren van (vak)teksten, behalen betere resultaten in hun opleiding en op de werkvloer.

Bij het invoeren van taalontwikkellend lesgeven is ‘gebrek aan draagvlak’ een probleem waar veel scholen tegenaan lopen, bij zowel vakdocenten als taaldocenten. Er wordt ten onrechte gedacht dat taalontwikkellend lesgeven een ingewikkelde en tijdrovende activiteit is die vooral is weggelegd voor docenten Nederlands. Creese (2005) publiceerde de volgende resultaten naar aanleiding van een grootschalige casestudie: de meeste vakdocenten bleken voor zichzelf geen taak te zien in het ondersteunen van leerlingen die de taal nog niet voldoende beheersen. Ze waren zich er wel van bewust dat de taalvaardigheid een belemmering vormde voor de voortgang van de leerling. Desondanks gaven ze aan dat ze het versterken van de taalvaardigheid aan de taaldocenten over willen laten. Dit komt mede doordat veel docenten een smalle opvatting hebben als het gaat om taalvaardigheid. Ze verbinden het werken aan taaldoelen bijvoorbeeld louter aan het verbeteren van de spelling (Kuiper 2021).

Uit een praktijkonderzoek van Koster (2015) is gebleken dat, door verschillende bewustwordingsinterventies bij de docenten van beroepsgerichte vakken, een grotere betrokkenheid ontstond om gemeenschappelijk te werken aan de verbetering van taalvaardigheid. Een bewustwordingsfase is een noodzakelijke eerste stap om over te gaan op het toepassen van veranderingen; in dit geval ‘het implementeren van taalontwikkellend lesgeven’ (Meestringa 2020). Het is wel van belang dat rekening gehouden wordt met de verschillende leerstijlen. Sommige docenten hebben maar een kleine aanwijzing nodig om een interventie geïnspireerd toe te passen en uit te proberen in een les; andere hebben meer zekerheid en inzicht nodig om over te gaan tot het toepassen van een kleine verandering.

3. Over de interventie

Om meer bewustwording en draagvlak te creëren, is uit een literatuurstudie naar voren gekomen dat het best ingezet kan worden op laagdrempelige ‘tips en tricks’ voor docenten. Deze ‘tips en tricks’ zijn verwerkt in een interventie, in de vorm van verschillende posters. Het doel ervan is het op een laagdrempelige manier onder de aandacht brengen van verschillende aspecten van taalontwikkellend lesgeven, vanuit diverse invalshoeken die bijdragen aan inzicht en bewustwording, en een positieve invloed hebben op het draagvlak van docenten.

Tijdens de interventie werden op het Deltion College in Zwolle verschillende posters tentoongesteld op locaties waar veel docenten aanwezig zijn. Elke poster geeft een vraagstuk weer in de vorm van gedachten of uitspraken, waaraan concrete tips of quotes worden verbonden. Bijvoorbeeld: op een tentoongestelde poster staat een vakdocent in een zichtbaar praktijklokaal die de volgende gedachte heeft: *“Werken aan taalvaardigheid? Ik? Ik kan zelf niet eens goed spellen!”*.

Om te onderzoeken of de posterinterventie bijdraagt aan het vergroten van inzicht en draagvlak voor taalontwikkelen lesgeven, is er zowel voor als na de inzet van de interventie een meting gedaan in de vorm van een enquête. De resultaten uit deze enquête zijn onderverdeeld in drie categorieën: ‘inzicht’, ‘draagvlak’ en ‘taalontwikkelen lesgeven in de praktijk’.

4. Uitkomsten

Uit de analyse van de resultaten is gebleken dat de respondenten over het algemeen meer inzicht lijken te hebben gekregen in wat taalontwikkelen lesgeven behelst. Wat verder opviel, maar niet direct terug te lezen is in de resultaten van de enquête, is dat de definitie van taalontwikkelen lesgeven vaker onderwerp van gesprek werd naar aanleiding van de posters. Er ontstonden onderlinge discussies en nieuwe inzichten. Taalontwikkelen lesgeven werd een actueel onderwerp van gesprek.

Op het gebied van draagvlak voor taalontwikkelen lesgeven is een kleine stijging te zien. De resultaten zijn echter minder overtuigend dan bij het onderdeel ‘inzicht’. Het is dus niet zo dat inzicht op een bepaald onderdeel direct leidt tot dezelfde stijging op het draagvlak van dat onderdeel. Zo lijkt het alsof er nog steeds weinig animo is om deel te nemen aan extra activiteiten buiten de lessen om, terwijl docenten wel inzien dat dit zou kunnen helpen.

Wat opvalt in de percentages van stellingen die bijdragen aan taalontwikkelen lesgeven in de praktijk is bijvoorbeeld dat docenten zich meer bewust zijn van het eigen taalgebruik in hun lessen. Docenten lijken na de interventie meer stil te staan bij wat ze zeggen en stemmen hun taalgebruik beter af op de doelgroep.

5. Vervolgonderzoek

In het vervolgonderzoek wordt de posterinterventie ingezet op een tweede mbo-instelling: ROC Nijmegen. In deze interventie zijn de aanbevelingen uit het onderzoek op het Deltion College meegenomen. In samenwerking met een professionele vormgever worden de posters op visueel gebied aansprekender vormgegeven. Daarnaast worden de quotes en uitdrukkingen op de posters aangescherpt en aangevuld met nieuwe tek-

sten. Ook worden de posters voorzien van een QR-code die de docenten naar een informatieve omgeving leidt. Hier is meer verdieping en context te vinden. Of deze interactieve toevoeging aan de interventie een meerwaarde is bij het vergroten van ‘inzicht’, ‘draagvlak’ en ‘bewustwording in taalontwikkellend lesgeven’, zal worden onderzocht.

Referenties

- Bloemheuvel, H. (2022). *Iedere docent een taaldocent*. Arnhem/Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. [Afstudeeronderzoek].
- Bloemheuvel, H. & S. Wolvenne (2022). ‘Dossier Taalbeleid. Een onderzoek naar de stand van zaken op het Deltion College Zwolle en een voorstel voor een taalbeleidsactie om taalbewust beroepsonderwijs onder de aandacht te brengen’. Arnhem/Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. [Leertaak].
- Bolle, T. & I. van Meelis (2017). *Taalbewust beroepsonderwijs. 5 vuistregels voor effectieve didactiek*. Bussum: Coutinho.
- Creese, A. (2005). *Teacher collaboration and talk in multilingual classrooms*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Daems, F. & W. van der Westen (2008). “Doorlopende leerlijn taal? Dan ook in het hoger onderwijs! Conceptuele uitgangspunten voor een taalbeleid in het hoger onderwijs”. In: S. Vanhooren & A. Mottart. *Tweëëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 100-104.
- Inspectie van het Onderwijs (2021). ‘De Staat van het Onderwijs’. Online raadpleegbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2021/04/14/de-staat-van-het-onderwijs-2021>.
- Inspectie van het Onderwijs (2023). ‘De Staat van het Onderwijs’. Online raadpleegbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023>.
- Koster, P. (2015). *Wie wil werken aan het taalniveau? Een praktijkgericht onderzoek naar passende begeleiding bij het ontwikkelen van gedeelde verantwoordelijkheid voor het taalniveau van leerlingen in het mbo*. Zwolle: Windesheim.
- Kuiper, C. (2021) *Taalgericht vakonderwijs in de lerarenopleidingen De huidige situatie in kaart gebracht*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Meestringa, T. (2000). “Over de invoering taalgericht vakonderwijs”. In: *Levende Talen Tijdschrift*. Online raadpleegbaar op: <https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lt/article/view/657/648>.

Westen, W. van der (2008). “Elke docent voor taalrendement. Taalbeleid op het Rijswijks lyceum”. In: *Levende Talen Magazine*. Online raadpleegbaar op: <https://tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltn/article/view/337/330>.

Ronde 2

Melanie de Koning-Riekwel & Edwin de Vette
Hogeschool Rotterdam
Contact: riems@hr.nl
veted@hr.nl

Master Taalbewust Leren

1. Inleiding

Aan de Hogeschool Rotterdam is sinds september 2023 een nieuwe masteropleiding, de ‘Master Taalbewust Leren’ (MTL), gestart. In de tweejarige deeltijdopleiding worden studenten opgeleid tot ‘*teacher leaders*’ die gespecialiseerd zijn in taalbewust leren. De masteropleiding leidt taalcompetente onderwijsprofessionals op die kunnen inspelen op talige uitdagingen in de (meertalige) klas en de onderwijsinstelling. Dat houdt in: het beïnvloeden van taalbeleid, het verbeteren van onderwijs en het meenemen van het team in taalontwikkende veranderingen, zoals het verbeteren van de taaldidactiek en taalgericht lesgeven. Het doel is om bij te dragen aan kansengelijkheid, het terugdringen van laaggeletterdheid en taalachterstand, en het vergroten van school- of studiesucces. De master richt zich op leraren in het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het hoger beroepsonderwijs (hbo). Het gaat hierbij niet alleen om leraren Nederlands, maar ook om een leraar Geschiedenis of Biologie.

2. Competenties Master Taalbewust Leren

Studenten aan de Master Taalbewust Leren ontwikkelen de volgende competenties:

- taalbewust leren bevorderen;
- praktijkonderzoek doen;
- doorwerking realiseren.